

DOI: 10.18523/lcmp2522-9281.2024.10.230-241

Олена Кадочнікова

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Київ, Україна

o.kadochnikova@ukma.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-1401-9226>

Olena Kadochnikova

National University of Kyiv-Mohyla Academy

Kyiv, Ukraine

o.kadochnikova@ukma.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-1401-9226>

ЧИ МОЖЛИВО ЗАПЛАНУВАТИ МАЙБУТНЄ?

(Рецензія на: Селігей, Пилип. Українська мова у 2222 році:

Вступ до лінгвофутурології. (2023).

URL: <https://akademperiodyka.org.ua/uk/books/seligei/>)

Статус єдиної державної мови створив для української сприятливі передумови для повноцінного розвитку, однак фактично не усунув труднощів, із якими їй доводиться стикатися в постколоніальній і постлінгвоцидній Україні. Поряд із нагальними питаннями подолання згубних наслідків минулого і гармонізації мовного життя країни сьогодні не менш гостро постає проблема перспективи розвитку української держави загалом і місця української мови в ній зокрема. Попри те, що в українському науковому дискурсі майже немає ґрунтовних футурологічних студій, П. Селігей пропонує увазі читачів перше в українській лінгвістиці комплексне дослідження, загальна мета якого — «з'ясувати можливості для повороту мовознавчої науки до майбутнього, накреслити шляхи примноження її прогностичного потенціалу» (с. 7) та запропонувати бачення перспектив розвитку національної мови. Такий сміливий, навіть ризикований, дослідницький крок потребує глибокого осмислення теми в різних наукових, часто — й дискусійних, ракурсах і зумовлює складну композицію монографії, що охоплює передмову

з промовистою назвою «Про що ця книжка?», п'ять чітко структурованих розділів, головні висновки, післямову та покажчик згаданих у праці імен. Наскрізнний аналіз змісту праці унаочнює авторський підхід до розкриття вибраної теми.

Перший розділ «Завбачення в житті людини» присвячено пошуковій відповіді на запитання, чому людство загалом схильне скептично ставитися до передбачень, як дорого йому обходиться така недалекоглядність. Автор прагне обґрунтувати переваги прогнозування в різних сферах діяльності. Витоки упереджень і байдужості до майбутнього П. Селігей старанно шукає в різних джерелах: філософських трактатах античних і пізніших часів, постулатах християнського віровчення, працях із наукової методології К. Поппера й Е. Косеріу, мовній картині світу носіїв індоєвропейських та інших мов. Не применшуючи ваги минулого в духовному світі суспільства, автор усе ж категорично застерігає від його пріоритету над майбутнім: «Суспільство, спрямоване в минуле, котиться до занепаду; суспільство, зорієнтоване на теперішнє, приречене на застій; і тільки суспільство, націлене на прийдешнє, здатне до поступу» (с. 23). Протиставляючи політику історичної пам'яті Східної Європи політиці творення майбутнього США, П. Селігей яскраво унаочнює шкоду надмірного культу минулого для суспільного розвитку і аргументовано доводить, що міцним підмурівком національної свідомості народу може бути його історична пам'ять тільки в поєднанні зі спільним уявленням про майбутнє.

У межах цього розділу дослідник рясно ілюструє шкоду від недалекоглядності прикладами з історії європейської культури, минулого України й теперішнього життя пересічних українців. Притаманний українцям короткий горизонт планування автор монографії пов'язує насамперед із нашим тоталітарним минулим і з особливою гіркотою зауважує тривалість його прикривих наслідків: «Ось уже 30 років ми навмання блукаємо пустелею. І здається, уже позабували, заради чого вирушили в путь. Допоки житимемо тільки сьогоднішнім, майбутнього нам не бачити. А люди без бачення майбутнього — отара, якою легко поганяти» (с. 28).

Появу науково обґрунтованого прогнозування П. Селігей пояснює розвитком успадкованої у процесі еволюції людської здатності до елементарного прогнозування. Наукове прогнозування, на відміну від примітивного, ґрунтується на знанні, пам'яті та стратегічному мисленні, великою мірою залучає продуктивну уяву. Автор переконаний, що вплинути на майбутнє людині цілком під силу — за умови чіткого бачення бажано-

го сценарію майбутнього і врахування альтернативних способів розвитку подій, що в науці реалізуються у формі гіпотез. Множинність сценаріїв майбутнього зумовлюють об'єктивні чинники — закономірності та тенденції суспільного устрою. Дослідник умотивовує практичну роль прогнозів у різних сферах професійної діяльності, наводячи приклади реалізації професійної інтуїції, і доходить висновку, що вона є не містичним конструктом, а набутком знань і багаторічного досвіду.

У розділі 2 «Футурологія як наука» розглянуто природу та схарактеризовано основні засади наукового прогнозування, встановлено критерії розмежування наукових і ненаукових передбачень, описано засади галузевого прогнозування та визначено методологію мовного прогнозування. П. Селігей з'ясовує і аналізує необхідні для наукового прогнозування складники: раціональне обґрунтування передбачення, чітка логічна схема, спеціальна система дослідницьких методів, створення нового знання про досліджуваний предмет на основі узагальнення відомої інформації.

Активно обстоюючи право футурології на місце в колі інших галузей науки, лінгвіст доводить, що ймовірнісний характер її знання не стає цьому на заваді, і проводить аналогію зі здогадами щодо історичних відомостей, які за умови недостатності свідчень і пам'яток так само не можна перевірити або спростувати. За його словами, футурологічні сценарії порівняно з історичними гіпотезами у виграші, адже інформація щодо майбутнього з плином часу може справдитися — і в такий спосіб бути підтвердженою чи спростованою.

Аналізуючи дискусії навколо наукового статусу футурології, або прогностики, автор вибудовує логічно струнку аргументацію на користь визнання за нею статусу окремої галузі суспільно значущого і затребуваного наукового знання. Дослідник застерігає, що «футурологія далеко не завжди спроможна точно вказати, де саме й коли нас спостигнуть ті чи інші небезпеки» (с. 60), і водночас наголошує на головних функціях футурології — пізнавальній і спонукальній, оскільки вона «формує реалістичне ставлення до майбутнього: чітко усвідомивши загрози, ми активно живимо упереджувальних заходів» (с. 60).

Для докладного висвітлення вибраної теми П. Селігей здійснює глибокий екскурс в історію футурології: від доннауково-міфологічного осмислення майбутнього у формі віщувань і пророцтв, утілених у народних повір'ях, прикметах, забобонах і міфах, до філософсько-утопічного бачення майбутнього як ідеалу чи антиідеалу, зображеного в давньогрець-

ких філософських працях Платона, утопіях Нового часу Т. Мора, Т. Кампанелли, Ф. Бекона, соціалістичних утопіях французьких, англійських та німецьких просвітників, художніх антиутопіях Є. Замятіна, В. Винниченка, О. Гакслі, Дж. Орвелла, творах науково-фантастичної літератури. Формування теоретичних і методологічних засад наукового прогнозування дослідник датує другою половиною ХХ ст., символічно звертаючи увагу на те, що авторство терміна *футурологія* в 1943 р. приписують О. Флетхайму — німецькому науковцеві, народженому в Україні. Саме на цей час (60–70-ті рр. ХХ ст.) припадає світовий прогностичний бум, зумовлений, за спостереженнями П. Селігея, світоглядною кризою поствоєнного європейського й американського суспільства на порозі науково-технічної революції — часу, коли людство найсильніше відчувало загрозу перед невідомим майбутнім. Через це мимоволі запрошується прозора аналогія із сучасністю: на тлі тривалої російсько-української війни, усвідомлення невідворотності змін і переорієнтації векторів суспільного розвитку (політики, ідеології, науково-технічного прогресу, суспільного устрою, культурних орієнтирів) така праця просто мусила з'явитися, адже пошук точки опори в буремному сьогодні та можливості бодай якось вплинути на поки що невідоме завтра — це закономірне намагання людини зберегти тверезий розум у хиткій ситуації невизначеності й убезпечити себе, наскільки це можливо, від руйнівних загроз майбутнього.

Порушуючи питання про хронологічну межу прогнозування, автор слушно зазначає, що прогноз у різних галузях простягається на різний період, бо залежить від темпів еволюції кожної з них. Порівняно з іншими суспільними сферами, система мови інертна: за влучним висловом дослідника, «еволюція мови нагадує годинникову стрілку: вона повзе так мляво, що на позір видається нерухомою» (с. 91). Тим-то й зумовлена довготривалість (200 років!) авторського прогнозу. Щодо оцінки точності свого прогнозу П. Селігей зауважує, що «чим більш довгостроковий прогноз, тим більша ймовірність неочікуваних подій» (с. 93), і відповідно — нижча точність прогнозу, що не раз доводила історія розвитку багатьох мов — української, англійської, російської, чеської, фінської, івриту. Не претендуючи на абсолютну істинність власних передбачень, він наголошує на тому, що «важливо розуміти й правильно оцінювати тенденції мовного розвитку, уявляти їхні ймовірні наслідки» (с. 93). На тверде переконання дослідника, передбачення неодмінно впливають на свідомість і поведінку людей, а тому якісний прогноз у край потрібен для ефективного соціального управління.

Широкий огляд наукових джерел став підставою для висновку про можливість і потребу виокремлення нової міждисциплінарної галузі на перетині мовознавства й соціального прогнозування — лінгвофутурології. Її головними завданнями автор монографії вважає: 1) передбачати стан мов у близькій, середній і віддаленій перспективі; 2) моделювати суспільні чинники цих станів; 3) на ранніх стадіях розпізнавати загрозливі тенденції в житті мови для їх ефективного коригування; 4) розробляти сценарії мовної політики, спрямовані на оздоровлення мовної ситуації.

У межах розділу 3 «Світ нашого завтра очима футурологів» П. Селігей установлює співвідношення і суспільну вагу різних соціально-політичних і культурних чинників, що діють тепер і системно впливатимуть найближчим часом на поведінку носіїв мови, а через них — і на саму мову в її внутрішньому (будова на різних рівнях мовної структури) і зовнішньому (вживання в суспільстві) виявах.

Пропонуючи застосовувати системний підхід до аналізу прийдешніх мовних змін, лінгвіст не лише зважає на суто мовні дані, а й передбачає їхню залежність від низки політичних, економічних, науково-технічних і культурних факторів. За прогнозом дослідника, Україна разом з іншими державами світу зіткнеться з глобальними проблемами людства: збройними конфліктами, економічною нерівністю і бідністю, перенаселеністю Землі, хижацьким ставленням до природи — і при цьому так само, як і решта країн, зазнаватиме невідворотних змін унаслідок впливу вже сьогодні відчутних тенденцій світового розвитку: потужною культурно-економічною глобалізацією, чимдалі сильнішою на її тлі локалізацією, появою наддержав-лідерок у встановленні світового порядку (поряд із США, за прогнозами футурологів, на цей статус можуть претендувати країни — учасниці Європейського Союзу, Китай, Індія, Бразилія, Російська Федерація), відчутними змінами на ринку праці, розвитком фундаментальних знань і науково-технічних новацій, модернізацією світової культури, зростанням ролі автоматизації та цифровізації в житті людини. Окреслюючи вектори гуманітарного поступу людства, автор оптимістично припускає високу ймовірність його руху в бік постматеріалістичних цінностей, а отже — й усвідомлення значущості мовного розмаїття на планеті.

У розділі 4 «Світова мовосфера: присмерки чи досвітки?» проаналізовано наскрізні тенденції, що згодом визначатимуть мовне обличчя Землі, та описано можливі способи його трансформації. Вивчення мовного до-

свіду європейських країн дає П. Селігесві неспростовні підстави вважати багатомовність нормою сучасного світу, у якому домінантним мовам протистоять національні з різним офіційним статусом. Він слушно підмічає, що саме статус мови та інші чинники — її престиж, демографічна, інформаційна й культурна потужність тощо — неминуче спричиняють функційну нерівноцінність контактних мов, а тому бере на себе сміливість запропонувати альтернативу терміну *міжмовні контакти* — *міжмовна конкуренція* й цілковито заперечує реальність існування конструкту «гармонійна двомовність», яким, на його переконання, часто підміняють поняття диглосії (вертикальної двомовності). З наведеними міркуваннями, а надто висновками щодо взаємодії української та російської мов, проникливими спостереженнями автора над складною мовною ситуацією германськомовних країн Європи (Нідерланди, Швеція, Норвегія, Данія, Німеччина), Ірландії, Білорусі важко не погодитися.

Комунікативна незбалансованість світової мовосфери в сучасному світі та віртуальному просторі зокрема, за словами П. Селігея, виникла через «брак сильної мовної політики, спрямованої на захист національних мов» (с. 217). Як наслідок, констатує автор, «прогнози щодо майбутнього національних мов не вельми втішні. Якщо нинішні глобалізаційні тенденції не зміняться, близько 90 % з них приречені на забуття вже наприкінці ХХІ ст.» (с. 227). Запекла боротьба мов за статус світової висуває перед претендентками високі вимоги, найголовніші з яких стосуються зовсім не внутрішньої структури мови, як переконує П. Селігей, а здатності її носіїв впливати на інші народи і вужче — її функційної повноцінності. Така позиція дослідника сформована під впливом узагальнення параметрів функціонування мов, покладених в основу мовних рейтингів — Д. Греддола, А. де Сваана, Т. Тінслі та К. Борд, К. Тищенко, Кай Л. Чана, Л. Ж. й А. Кальве. Тому тривкі позиції української мови як розвиненої та комунікативно потужної автор пов'язує тільки з розвитком Української держави.

Прогнозування розвитку світової мовосфери нині об'єктивно неможливе без аналізу позицій у ній англійської мови. П. Селігей пропонує три сценарії розвитку лідерки сучасних мовних рейтингів і навіть визначає ймовірність кожного з них. Як прихильник теорії багатопольярного світу, він також не оминає увагою і долю її найближчих сусідок у теперішніх рейтингах, а отже — найімовірніших конкуренток у майбутньому: китайської, іспанської, арабської та інших мов. Зважаючи на демографічні

й економічні прогнози, специфіку внутрішньої структури та ступінь унормованості цих мов, автор оцінює змогу кожної з них скласти повноцінну конкуренцію англійській.

Вивчення загальних тенденцій світової мовосфери недвозначно свідчить, що на всіх континентах кількість мов невинно скорочується. Аналізуючи ключові чинники життєздатності мови на основі двох найвідоміших сьогодні методик, розроблених Дж. Фішманом та організацією ЮНЕСКО, П. Селігей виводить найголовніший параметр життєздатності мови — засвоєння її дітьми як першої, передавання її між поколіннями. Спираючись на апробовані світовим мовознавством критерії впливовості мов, автор пропонує перелік діагностичних параметрів їхньої життєстійкості: демографічна, економічна й комунікативна потужність, спосіб розселення спільноти мовців, розвинена літературна мова, державний статус, мовні контакти. Попри сприятливість чи несприятливість наведених чинників, чільне місце у збереженні мови він відводить високому рівневі мовної свідомості носіїв, дотриманню мовних прав, ефективному використанню комп'ютерних технологій і великою мірою — машинного перекладу. А збереження мов упродовж XXI–XXII ст. пов'язує з їхньою здатністю зберігатися та вдосконалюватися в ситуації гострої міжмовної конкуренції.

Розділ 5 «Українська мова: прорив у майбутнє» є, за зізнанням самого автора монографії, головним у праці та присвячений прогнозові змін у внутрішній структурі української мови й окресленні потенційних напрямів її розвитку.

Запорукою надійності внутрішнього аспекту прогнозування розвитку мови П. Селігей вважає зосередженість на актуальних мовних тенденціях, які потрібно оцінювати з позицій не тільки їхньої спрямованості, а й тривалості дії. Мовознавець доволі стримано оцінює динаміку найнижчих структурних рівнів української мови: не передбачає ні фонетичної «революції», пов'язаної зі зникненням чи появою нових звуків, ні витіснення традиційної для українського письма кириличної графіки латинкою (хоча й припускає їх співіснування в різних сферах). А от морфологічній системі пророкує віддалену можливість посутніших, порівняно з попередніми рівнями, змін, що торкнуться кількості граем категорій роду, відмінка, виявляться в зміщенні в бік аналітичності на тлі зниження флективності іменників та прикметників, спрощення відмінювання числівників, масової появи частотних юктапозитивів. Не відкидає автор

і можливості суттєвих зрушень у синтаксичному ладі української мови: із-поміж найбільш імовірних він зазначає посилення семантизації прийменників і сполучників унаслідок аналітизації, зростання експресивності викладу через більшу розчленованість синтаксичних структур, синтаксичне ущільнення і частіший ужиток сегментованих конструкцій під впливом урозмовлення. Не уникне змін, за прогнозом П. Селігея, і пунктуація: система розділових знаків спроститься, стане менш регламентованою, можливо, поповниться завдяки значкам емотикона. Усі передбачення мовознавець теоретично висноує в руслі магістральної лінії розвитку індоєвропейських мов та ілюструє численними прикладами реалізації описаних тенденцій у сучасній українській мові й на попередніх етапах її розвитку.

Лексична система, на думку лінгвіста, зберігатиме поточний напрям розвитку: лексикон поповнюватимуть нові одиниці на позначення актуальних понять і явищ, виникатимуть синоніми-дублети, розширяться склад стилістично забарвлених і соціолектних шарів, триватиме впорядкування лексики в родо-видові групи, при цьому ядро частотних слів мало зміниться. П. Селігей вважає цілком реальними прогнози щодо скорочення довжини слів, зростання ролі осново- й словоскладання, перерозподілу продуктивних груп афіксів і словотвірних типів. Із неприхованим жалем він прогнозує стабільність тенденції відмирання питомих, власне українських, слів, що витворюють самотутнє обличчя мови. І, вочевидь, на противагу цьому прикрому фактові, припускає, що завдяки зменшенню нормалізаторського тиску і розвитку технологій штучного інтелекту з'являться підстави для кращої реалізації творчого потенціалу мовців і посилення усвідомлення ролі суб'єктності в мовотворенні.

Надзвичайно цікавими видаються міркування науковця про практичну доцільність уже тепер відстежувати новотвори в англійській мові, які лаконічно позначають поняття і явища, що можуть досі не мати окремої назви в українській, пояснюючи таку позицію тим, що ця робота на випередження зможе невдовзі забезпечити українську від надміру швидких (а отже — неадаптованих) запозичень. Помітно, що сакраментальним для нього є питання про співвідношення питомих і запозичених елементів у лексичній системі української мови. Зважаючи на шальках терезів здобутки і втрати від запозичень, замість висновку П. Селігей ставить перед читачами риторичне запитання: «Чи має перспективи мова, чий сил вистачає тільки на запозичування, але не на створення свого?»

(с. 355). Щоправда, він не відкидає і можливості поживлення пуристичних тенденцій, пов'язуючи їх із природним бажанням мовців утворювати й вживати власні відповідники на позначення актуальних явищ і понять. Огляд потенційних структурних змін в українській мові лінгвіст завершує прогнозом щодо поступового змішування стилів і загальним розширенням меж нейтрального стилю на тлі міжстильової міграції лексики.

Прогнозуючи напрями розвитку української мови, П. Селігей визначає, що вони змістяться в бік демократизації, посилення діалогічності, варіантності норми, занепаду територіальних діалектів і піднесення соціолектів.

Розробляючи зовнішній прогноз, автор описує три можливі сценарії розвитку майбутнього української мови. Імовірність полярно протилежних сценаріїв — песимістичного, що передбачає поступову ерозію на шляху до повного зникнення, й оптимістичного — феноменальний саморозквіт уже в найближчі десятиліття, він оцінює загалом невисоко: у 35 і 15 % відповідно. Найбільш здійсненним, на його переконання, є реалістичний сценарій, що ґрунтується на мирному, поступальному економічному розвитку України, якій не загрожує демографічна катастрофа. Проте його реалізація можлива лише «за умови слухно визначених стратегічних пріоритетів і багаторічної, наполегливої, систематичної роботи» (с. 377), яку дослідник застерігає не відкладати на потім. Він не просто визначає систему пріоритетів, а й пропонує, як їх практично втілити. Для цього вчений радить негайно починати роботу в таких ключових напрямках:

- 1) розбудова цілеспрямованої мовної політики, у центрі якої — реальна, а не офіційно задекларована «гарантія безпечного існування, успішного розвитку та безперервного поступу української мови на необмежено тривалий час» (с. 378). Мовознавець показує, що ефективність мовної політики залежить від подолання наслідків кількасотлітнього зросійщення українців шляхом урівноваження кількості російськомовних громадян і етнічних росіян на території України, підвищення рівня мовної свідомості українців, установа балансу між функціями державної та недержавних мов, активного просування української мови за межами України, гідного фінансування мовознавства, яке забезпечує якісний науково-аналітичний супровід удержавлення української мови, розширення комунікативних сфер української мови, усвідомлення особливої ролі Києва в поширенні державної мови на схід і південь України;

- 2) відвернення демографічної катастрофи, перші вияви якої пов'язані з наслідками масової втечі українців від війни, тривалої освітньої та трудової міграції. Реальним способом підтримати демографічну потужність української мови автор називає імміграцію, готуючись до якої, уже нині треба створювати умови для ефективної асиміляції іммігрантів, розпрацьовувати методичні основи викладання української мови як іноземної для носіїв східних мов;
- 3) розбудова сучасної економіки, що автоматично підвищує престижність мови і її привабливість на міжнародній культурній арені. Вихід із глухого економічного кута П. Селігей вбачає в переорієнтації національної економіки від аграрно-індустріальної до інноваційної високотехнологічної, яка пропонуватиме міжнародній спільноті товар та послуги, а не головно сировину;
- 4) збільшення комунікативної потужності української мови, забезпечення її домінування в суспільно значущих сферах. Дослідник наголошує на важливості формування єдиного інформаційного поля між носіями мови, остаточній українізації сфери приватного спілкування українців, панування української в національній системі освіти й науки, створення якісних культурних продуктів міжнародного рівня, зростання частки української мови в інтернеті;
- 5) піднесення престижу української мови, усвідомлення носіями мови як символу влади й успіху. Щоб забезпечити сприятливий клімат для подальшого поширення та успішного функціонування мови, потрібно посприяти її закріпленню в елітарних колах, подолати накинуті застарілі стереотипи, пов'язані з нею.

П. Селігей першим в українському мовознавстві зробив спробу подивитися на українську мову не з позиції її сучасності чи минулого, а створити науково обґрунтований прогноз її розвитку. Непересічна тема для дослідження потребує нестандартного підходу до її розкриття, а теоретична неопрацьованість футурології в українському науковому, зокрема мовознавчому, дискурсі в стократ ускладнює реалізацію дослідницької мети. Щоб обґрунтувати власну концепцію нової галузі наукового знання, науковець не лише по крихтах збирає прогностичні оцінки українців щодо свого майбуття (Ю. Дрогобича (Котермака), І. Франка, М. Грушевського, Т. Шевченка), а й шукає витoki лінгвофутурології в дослідженнях із різних напрямів науки — філософії, історії, соціології, економіки, техніки тощо, авторство яких належить ученим із різних частин планети.

У монографії запропоновано нову перспективу вивчення мовного розвитку, спрямовану в майбутнє і сперту на міцну доказову базу минулого й теперішнього. Дразлива, а тому табуйована протягом тривалого часу, тема майбутнього української мови може наткнутися на упередження в академічному середовищі, однак автор, вочевидь, передбачаючи сумніви колег, переконливо доводить, що високі результати в різних сферах успішних нині країн значною мірою спираються на результати прогностичних досліджень, виконаних у межах роботи футурологічних організацій. Різні сфери діяльності українського суспільства, і наука зокрема, сьогодні активно інтегруються до світової спільноти, тож цілком логічним видається скористатися перевагами доступу до багатого світового досвіду. П. Селігей намагається вивчити й усебічно осмислити один із корисних уроків для людства: «У суто практичному плані цікавість до майбутнього корисніша, ніж цікавість до історії» (с. 434). Аналізуючи переваги прогнозування в окремих галузях, він резонно аргументує користь прогнозування в конкретних царинах практичної діяльності.

Лінгвіст цілком свідомий неточності футурологічних прогнозів: «У науці про майбутнє уже виріс цілий цвинтар незбутніх пророцтв» (с. 76), однак схиляє читачів до думки, що «нездійснені прогнози не повинні похитнути довіри до футурології як науки» (с. 77), як не підривають віри наукове знання невідтвержені гіпотези. Він неодноразово наголошує, що «головний сенс прогнозування — не так скласти план, як бути готовим до майбуття» (с. 318), а скептичність, породжену множинністю сценаріїв майбутнього, компенсує контрольованою можливістю уникнути найпохмуріших із них: «Небезпека для існування мови ще не означає її загибелі... мови хиріють і відроджуються не самі по собі, а внаслідок поведінки своїх носіїв» (с. 119).

Життєво важливими для людини є передбачення та орієнтація на майбутнє, переконаний П. Селігей, а тому відводить чільне місце цілеспрямованості в ефективному досягненні поставленої мети. Услід за Ю. Шевельовим, він визнає відповідальність кожного носія за подальшу долю української мови, особливо акцентуючи на ролі молодого нині покоління в майбутньому нашої мови. Саме тому в праці раз у раз зринають заклики переглянути освітні пріоритети, зокрема у викладанні іноземних мов в Україні, адже «освіта повинна не лише вдовольняти пекучі проблеми сьогодні, а й працювати на майбутнє» (с. 284); употужнити українську в найпрестижніших комунікативних сферах — бізнесі, торгівлі, дипломатії,

науці, техніці, освіті, масовій культурі, спорті, сприяти її здоровій взаємодії з іншими мовами як запоруці недопущення сегрегації суспільства за мовною ознакою; посилити повноцінну присутність української в інтернеті та сфері цифрових технологій. Відкритий прихильник стратегії «м'якої сили» (впливу засобами мовно-культурної гегемонії), П. Селігей аргументовано запевняє, що успішне майбутнє української мови залежить від зміцнення її суспільних позицій уже сьогодні й пропонує змістити фокус суспільної уваги з питання унормування мови на підвищення її інформаційної цінності, інтелектуальної потужності, культурної привабливості.

Рецензована монографія — це водночас «і вступ до футурології для мовознавців, і вступ до мовознавства для футурологів, і вступ до лінгвофутурології для всіх, кому небайдужа заявлена тема» (с. 7), а її аудиторія — не лише молодь, у чиїх руках майбутнє української мови, а й фахова спільнота філологів, гуманітаріїв, футурологів, спеціалістів у сфері цифрових технологій, представники уряду та бізнесу — всі, хто готовий думати над долею української мови і української держави. А ця праця дає дуже багатий матеріал для роздумів.

Деякі опубліковані в монографії передбачення з позицій сучасника можуть здатися надто сміливими, зокрема непохитна впевненість у пануванні технологій машинного перекладу, чи навіть провокаційно контроверсійними, однак засновник української лінгвофутурології П. Селігей, здається, свідомо погоджується на цей крок, адже «бажання автора — захопити всіх, кому небайдужа доля української мови, поглянути на неї під футурологічним кутом зору, навчитися мислити стратегічно, не чекаючи пасивно майбутнього, а й прагнути творити його» (с. 9).

Безсумнівно, пропонована широкій аудиторії рецензована монографія має велике наукове та соціальне значення. Завдяки системному підходу, низці узагальнень із численних наукових розвідок сучасності та попередніх епох, багатому ілюстративному матеріалові з різних сфер суспільного й приватного життя, П. Селігей переконливо демонструє, як застосування теорій та аналітичних підходів до оброблення даних може дати критично важливе розуміння необхідності прогнозування розвитку мовної сфери для задоволення потреб ефективного розвитку держави.

Матеріал надійшов 10.07.2024

